

Bij de WijkSafari, een theaterproject van Adelheid Roosen, kom je bij vluchtelingen in Utrecht over de vloer. „Maak de wereld elke dag zoals jij hem wilt zien.”

Met Adelheid Roosen op wijksafari in Utrecht

Adelheid Roosen hoort te vaak nee waar ja ook mogelijk is. Haar motto:

Nee woont in ja.

Door onze redacteur

Ron Rijghard

De WijkSafari is liefde. Dat begint met de warme omgangsvormen van initiatiefnemer en regisseur Adelheid Roosen en haar dramaturge Lauren Rissik en loopt door alle geledingen, van acteurs, wijkbewoners, vrijwilligers en scootermannen. Het mondt uit in theater, georganiseerd om de bezoeker in aanraking te brengen met de ander, de onbekende. Want als toeschouwer/deelnemer kom je bij vreemde mensen thuis om hun verhaal te horen en met ze te praten. Die theatrale intimiteit creëert een wonderlijke, overweldigende sensatie.

Hoe doet Adelheid Roosen dat toch? En waarom? De kans om dat te zien en te vragen is er bij de nieuwe WijkSafari, die dit jaar wordt gehouden in de Utrechtse wijk Overvecht, met bewoners van het asielzoekerscentrum en vluchtelingen uit de wijk ('statushouders' met verblijfsvergunning). De verslaggever mag meelopen om achter de schermen te kijken.

De WijkSafari houdt kantoor in een verzamelgebouw schuin tegenover het centrum. Op een maandag in april rolt Adelheid Roosen tussen de bureaus een meeterslange rol stof uit met fel oranje-rood

dessin. Die wordt ingezet bij een scène om de toeschouwers te verwarren met onnavolgbare gebeurtenissen op straat. Bezoekers trekken in groepen van tien langs een route door de wijk: elke route is met militaire precisie vastgelegd, met bezoekjes aan wijkbewoners, met straattheater en onverwachte decorstukken. Groepen worden geleid door een acteur die wekenlang bij een bewoner van de wijk heeft gewoond, bij wijze van 'adoptie'. De kennismaking wordt ingedikt tot een geësceneerd gesprek dat het koppel opvoert voor de bezoekers. De tocht gaat deels achterop de scooter. Dat vervoermiddel vormt al sinds de eerste editie in 2011 een sterk symbool voor de Safari: je vertrouwt jezelf toe aan een Marokkaanse 'scooterboy' (die soms een girl is).

Plan Einstein

Op een maandag in april rijden Roosen en Rissik op de scooter naar de pastoor, die meedoet aan de Safari. De verslaggever mag achterop. In de tuin van de pastorie telt Roosen of er straks voldoende stoelen zijn voor de deelnemers. De pastoor ziet de Safari ook als een kans om nieuwe mensen uit de buurt te ontmoeten. Hij leidt het bezoek langs zijn woonkamer en de kerk - nu een multireligieus gebouw. Gebruikers zijn onder meer Eritreeërs en orthodoxe christenen uit de buurt. Voor hen is de kerk een plek om samen te komen, een rustplek en een plek van herinnering, vertelt de pastoor. Ze komen ook als de kerk dicht is.

Na de inspectie rijden we naar het azc

voor overleg met Peter Zwaan, locatiemanager en 'adoptieouder' van theatermaker Ilay den Boer. Roosen is lyrisch over zijn aanpak en zijn omgang met de vluchtelingen. „Peter doorbloedt het systeem. Hij stelt regels, maar hanteert ze op menselijke wijze.” Zelf kijkt ze anders naar regels, zegt ze. „Ik laat me door regels adviseren, maar denk met mijn hart.”

Het azc, een groot witstenen gebouw, mogen we pas binnen na het tonen van een identiteitskaart. Sinds augustus vorig jaar wonen er 400 asielzoekers en 40 jongeren, die een ruimte delen en wekelijks samen eten. Het is een experiment ('Plan Einstein'), bedoeld om vluchtelingen meteen te laten meedoen en in te passen in de samenleving. De activiteit en cursussen zijn er voor asielzoekers én bewoners uit de wijk.

Binnen vertelt Zwaan dat hij de Safari ziet als „een prachtig middel om twee werelden bij elkaar te brengen”. De filosofie sluit aan bij de aanpak van het azc. Wat hem bevalt is dat het „een eerlijk verhaal” is. „Er wonen hier vierhonderd 'asielzoekers' of 'vluchtelingen'. Dat is het label dat ze krijgen opgeplakt. Maar ik wil mensen in hen zien. Het zijn overlevers, die tijd nodig hebben om te aarden in een vreemde omgeving.”

In de fik steken

Zwaan waardeert dat de WijkSafari gesprekken creëert, zodat bezoekers zelf gaan nadenken. Ook met de inwoners van Overvecht is gesproken; zoals meneer Van Dijk, die bekend werd van een

NPO-documentaire op tv, opgenomen bij de aankondiging van de komst van een azc in Overvecht, waarin hij zei over de komst van vluchtelingen: „Als ze komen, in de fik steken, dan komen ze niet.” Dat was in 2016. Nu is een bezoek aan meneer Van Dijk onderdeel van de WijkSafari.

Zwaan sprak hem ook: „Hij zei: ‘we zijn gek gemaakt door de media’. Hij is nog steeds kritisch, maar toont ook begrip voor hun situatie.” Roosen: „We hebben geen boodschap, we willen contact leggen. Ik theatraliseer visites. Er is veel onnodige huiver. In het onbekende nestelt het spook van de onnodige twijfel.”

Zwaan: „Als je dat filmpje ziet, denk je: waar komt toch die boosheid en agressie vandaan? Maar het is een behoefte om gehoord te worden.”

Het vluchtelingenvraagstuk is ingewikkeld, zegt Zwaan. Je kan niet iedereen helpen. Waarop Roosen zegt dat ze zoekt naar een antwoord op de vraag wat je dan wél kan doen. Daarover wil ze spreken in het filmpje dat alle deelnemers van haar te zien krijgen, een vast onderdeel van de WijkSafari. Het idee dat ze heeft, deelt ze mee in Adelheid-style: één been naar voren, als een schermster, terwijl alles aan haar in beweging is: „Waar ik steeds op terugkom, is dat we als kinderen op vakantie in Italië op het strand zorgeloos spelen, kastelen bouwen en vriendjes maken. Tot de vakantie plots voorbij is. Dat veroorzaakt een scheur, maar je huilt even en leeft door. Waarom zit dat tijdelijke hechten niet meer in ons systeem? Laat vluchtelingen hier wortelen. Moeten ze na twee jaar toch weg, dan hebben ze in ieder geval relaties gelegd en stappen gezet in hun leven.”

Zelf doen

Dan is het tijd voor een bezoek aan andere koppels. Hanneke Groenteman repteert met Randa (vluchtelingen worden alleen bij hun voornaam genoemd). De

kamer is een kale ruimte met geel zeil, archiefkast en stapelbed. Randa vertelt dat ze droomde van haar man, die nog in Saoedie-Arabië woont. Ze zingt een lied. Buiten voor het eigen kantoor spreken we gebouwbeheerder Arjen. De WijkSafari schudt de boel op, zegt hij. De mensen in de wijk doen mee, zegt hij, omdat ze zien dat het ook over hun problemen gaat. Hij ziet er ook een positief effect in van de komst van het azc. „Soms heb je een probleem nodig om dichterbij elkaar te komen en elkaar beter te begrijpen.” Arjen hoopt dat ‘de vibe’ bewaard blijft als de makers zijn vertrokken. Roosen kaatst terug: „Mijn vraag is: wat kan je zelf doen? Ik kan je wel in contact brengen met de artistiek leider van de HKU, die hier ieder jaar studenten een stageproject kan laten doen.” Arjen: „Dat is toch hartstikke gaaf!”

Autorijden

Terug naar het azc voor de repetitie van Kevin Klein en Jafar. Tijdens zijn vlucht uit Afghanistan heeft de minderjarige Jafar zich bekeerd tot het christendom, tot verdriet van zijn ouders, die hem bestoken met Koran-teksten. Ook de brief waarin zijn asielaanvraag wordt afgewezen, komt ter sprake. Niettemin is hij vastbesloten in Nederland een nieuwe familie te creëren, zegt hij. „Het leven is autorijden. Je moet voor je kijken. Soms niet ik in de achteruitkijkspiegel, maar niet te lang.”

In de kantine van het azc legt Roosen ten slotte uit wat haar drijft. „De grondgedachte van mijn werk is: het kan wél. Dat denk ik bijna elke dag als ik opsta.” Ze hoort te vaak nee waar ja ook mogelijk is. Haar motto: Nee woont in ja. „Het zijn geen burenen. Nee zit bij ja op kamers.” Ze heeft meer van zulke aforismen „opge-raapt” in haar leven, zegt ze, zoals van Gandhi: „Maak de wereld elke dag zoals jij hem wilt zien.”

In die ideale wereld zijn we „spontaan

onzelf”, met een verwijzing naar de dichter Rilke. „Het gaat erom dat je op je gemak bent, simpele elegantie schenkt aan elkaar.” We zijn elke dag bezig om dat gevoel te bewerkstelligen. Voor onszelf, voor de ander, zegt ze.

Heupshake

Hoe? Ze peinst lang. „Door een beetje te *dabberen*. Niet iets verwachten, niet iets verlangen, niet moeten voldoen aan een beeld. Wie ik word, bestaat dankzij talloze ontmoetingen met de ander.” Dat ontmoeten moet je aandurven. De WijkSafari is gestoeld op dat idee. „Ik maak theater om zelf op mijn gemak te zijn. Om een wereld te scheppen die ik snap. Als je door de wijk loopt en bij mensen binnen mag komen en kijken, dan vervul je die behoefte.”

De WijkSafari helpt wie zich niet op zijn gemak voelt bij een ander. „Dat onge-mak begrijp ik wel. Iedereen heeft de Griekse tragedies in zich. Maar je hebt Medea voor je! Je zit bij haar in de huiskamer! Je kunt het haar vragen.” Ze gaat staan, Adelheid-style, heen naar voren. „Ik merk het ook: als je iemand een heupshake geeft” – gooit haar heup opzij – „dan zeggen ze: ‘Ik zat muurvast, nu kan ik weer bewegen’.”

Die heupshake geven de verhalen van de WijkSafari. Roosen vertelt over haar ervaring tijdens een ‘adoptie’: drie weken in een blijf-van-mijn-lijfhuis in Groningen. „Ik heb zelf geen kinderen en woonde op een gang met drie jonge moeders. Ik wierp barrières op, omdat ik mezelf niet durfde te laten raken. Ik ergerde me aan hun spel. Tot ik het doorkreeg: die ergernis creëerde ik zelf. Toen besepte ik dat zij mij uitnodigden om mee te leven. Die uitnodiging is het ja dat ik zoek.”

WijkSafari AZC. WijkSafari AZC. Van Adelheid&Zina ism Stadsschouwburg Utrecht en COA. T/m 30 juni. Inl: zinaplatform.nl



Koffie voor de bezoekers in het AZC bij de scène van Kevin Klein en Amin.



Adelheid Roosen achter op een van de scooters waarmee bezoekers naar de locaties worden vervoerd.



Fawzi uit Syrië met acteur **Gully Koster** (in oranje trui).



Bezoekers in het azc bij de scène van Kevin Klein en Amin.



Bezoekers onderweg naar een volgende locatie van de Wijksafari in Overvecht.